

Geliş Tarihi:21.10.2018
Kabul Tarihi:12.12.2018
SPORMETRE, 2018,16(4),205-224
DOI: 10.1501/Sporm_0000000404

KAYBEDERKEN KAZANABİLDİK Mİ? İSTANBUL’UN BAŞARISIZLIKLA SONUÇLANAN OLİMPİYAT ADAYLIKLARININ ÇIKTILARININ İNCELENMESİ¹

Cem TINAZ¹, Becca LEOPKEY², Paul SALISBURY³

¹İstanbul Bilgi Üniversitesi Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, İstanbul

²Georgia Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Georgia, (USA)

³Coventry Üniversitesi İşletme ve Hukuk Fakültesi, Coventry, (UK)

Öz: Olimpiyat Oyunları adaylığı, son dönemde birçok ülkede spor kamuoyunu ve de oyunlara aday olmayı düşünen şehirlerdeki yerel halkı meşgul eden önemli konulardan biridir. İstanbul da 1990’lı yıllardan bu yana düzenli olarak oyunlara ev sahipliği yapmak için aday olan şehirler arasında yer almıştır. Bu araştırmanın amacı İstanbul’un 1993-2013 yılları arasında gerçekleşen Olimpiyat Oyunları adaylıkları neticesinde ortaya çıkan olumlu ve olumsuz çıktılarının incelenmesi ve tanımlanmasıdır. Literatürde yer alan güncel bilimsel araştırmalar, ağırlıklı olarak, spor etkinliklerine ev sahipliği yapılması neticesinde ortaya çıkan mirasa odaklanırken, bu araştırmada adaylık neticesinde ortaya çıkan etkilere odaklanılmıştır. Son dönemde Olimpiyat Oyunları adaylığı süreci devam ederken adaylıktan çekilen şehirlerin sayısının artması ve aday olan ülke sayısının düşmesi bu araştırmayı önemli kılmaktadır. Araştırma kapsamında İstanbul’un Olimpiyat Oyunları adaylıkları sürecinde görev almış dokuz üst düzey yetkili ile yarı yapılandırılmış mülakatlar gerçekleştirilmiş, bu konuda hazırlanmış yazılı raporlar ve başvuru dokümanları incelenmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgular, İstanbul’un Olimpiyat Oyunları adaylıkları neticesinde birçok somut ve soyut çıktının varlığına işaret etmektedir. Ancak bu çıktılarının birçoğu “etki” olarak kalmış, yalnızca kısıtlı bir kısmı ise mirasa dönüşebilmiştir. Araştırma sonucunda şehrin ve ülkenin tanıtımına katkı sağlanması, ulaşım ve altyapı gelişiminin ivme kazanması, spor etkinliklerine ev sahipliği yapma kapasitesinin artması, örgütler arası iş birliklerinin oluşması, spor şebekelerinin gelişmesi gibi birtakım çıktılar tespit edilmiştir. Öte yandan, toplumda yaşanan hayal kırıklığı, halkın değerlendirme sürecine olan inancının azalması gibi olumsuz çıktılar da mevcuttur. Araştırmadan elde edilen bulguların İstanbul’un gelecekte gerçekleşmesi muhtemel yeni bir adaylık sürecine ve büyük boyutlu spor etkinliklerine aday olmayı planlayan Türk spor örgütlerinin miras planlama sürecine katkısı olacağı öngörülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Adaylık Mirası, Etki, Devasa Spor Etkinlikleri, Olimpiyat Oyunları Adaylığı

DID WE WIN WHILE WE LOST? EXAMINING OUTCOMES OF ISTANBUL’S UNSUCCESSFUL OLYMPIC BIDS

Abstract: The Olympic Games Bid is one of the critical issues that has recently occupied sport societies in many countries and cities considering becoming candidates to host the games. Istanbul is one of the cities that has been regularly nominated to host the games since the 1990s. Our research aims to examine and identify the positive and negative outcomes of the summer Olympic Games Bids in Istanbul between 1993 and 2013. Whereas current research in the literature focuses on the legacies of hosting sporting events, this study concentrates mainly on the outcomes of the biddings. The increase in the number of cities withdrawing their candidacy while the process continues and the decrease in the number of candidate cities make this research relevant. Within the scope of the research, semi-structured interviews were conducted with nine senior officials in charge of past Istanbul's Olympic candidacies, and written reports and bidding documents were examined. Findings from the study indicate the existence of many tangible and intangible

¹Bu araştırma makalesi, Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin İleri Olimpik Araştırmalara Merkezi tarafından desteklenen uluslararası bir araştırma projesi kapsamında hazırlanmıştır.

outputs as a result of Istanbul's Olympic candidacies. However, many of these outcomes have remained "impacts", only a limited part of which could be transformed into legacies. The study concludes that a variety of outcomes such as contribution to the promotion of the city and the country, acceleration of transportation and infrastructure development, an increase in capacity to host sporting events, the formation of inter-organizational cooperation, and the development of sports networks have been determined. On the other hand, negative outputs have also been identified, such as increased frustration in society and a decreased public trust in the evaluation process. Findings from the research are predicted to contribute to possible future bidding in Istanbul and the process of legacy-planning of sports organizations preparing to bid for large-scale sports events.

Key Words: , Bidding Legacy, Impact, Mega Sport Events, Olympic Games Bid

GİRİŞ

Çağdaş rekabetçi sporlar ve büyük boyutlu spor etkinlikleri, özellikle 1970’li yıllardan itibaren kapitalist modernlik kavramıyla uyumlu biçimde gelişmiş ve ticarileşmiştir. Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapmak, gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkenin politik ajandasında yer alan önemli girişimlerden bir tanesidir. Tolzmann’ın (2014) belirttiği üzere “retorik ve istatistiksel kanıtlar, Olimpiyat Oyunları adaylığı sürecinin gittikçe artan şekilde, bir şehrin rekabetçi bir küresel şehir olarak algılanması ile ilişkilendirildiğini” göstermektedir. Olimpiyat Oyunları boyutundaki “devasa” bir spor etkinliğine ev sahipliği yapmak bir şehrin dönüşümünü sağlayabilir. Bu sayede oyunlara ev sahipliği yapan şehirde fiziksel iyileşme sağlanır, bu durum da arsaların ve gayrimenkullerin değer kazanmasını sağlar. Oyunlara ev sahipliği yapmak, doğru stratejiler kurgulayan bir şehir için kapsamlı kentsel ve sosyo-ekonomik kalkınma projeleri ortaya koymak bağlamında fırsatlar sunar. Bu konuda yapılan araştırmalardan elde edilen bulgulara göre Olimpiyat Oyunları boyutundaki devasa spor etkinlikleri aşağıdaki olumlu somut veya soyut faydaları yaratabilmektedirler. Bu faydalar şunlardır (Alberts, 2009):

- Yeni istihdam alanlarının yaratılması,
- Turizm gelirlerinde artış,
- Ulaşım, konaklama, spor tesisleri boyutunda altyapı gelişimi,
- Ulusal ve uluslararası tabanda prestijin artması,
- Ulusal gururun artması.

Son dönemde, Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapma hakkını elde eden şehirler, oyunlar aracılığıyla “ekonomilerine katkı yapmak, itibarlarını artırmak ve bir dünya şehri statüsüne erişme iddialarını meşrulaştırmak” için Olimpiyat odaklı işlerin dışına taşarak kentsel gelişim, miras ve sosyal pazarlama projelerini hayata geçirmeye başlamışlardır (Kim, 2004). Bu açıdan, bu boyuttaki spor etkinlikleri, politikacılar ve politika yapımcılar, ulusal ve yerel idareciler ve de tüm toplum için kritik önem arz etmektedir (Preuss, 2015). Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapmak için gereken bütçelerin büyüklüğü göz önüne alındığında, kamu fonlarının bu etkinlikler için harcanacak olması, karar vericiler açısından büyük bir politik, ekonomik ve sosyal risk unsuru haline gelebilmektedir. Her ne kadar Uluslararası Olimpiyat Komitesi’nin (IOC) deklare ettiği üzere “oyunların daha büyük olması, oyunların mutlaka daha iyi olduğu anlamına gelmese ve yüksek harcamalar oyunların kalitesini mutlaka garanti etmese” de oyunlara ev sahipliği yapmaya hak

kazanan şehirler fahiş harcamalar yapmaya devam etmektedir (International Olympic Commitee, 2008). Bu durum da oyunlara aday olan veya aday olmayı düşünen şehirlerin gözünü korkutmaktadır. Bu yüzden son dönemde birçok şehir, Olimpiyat Oyunları adaylığından, karar süreci henüz sonuçlanmadan, çekilme kararı almıştır. Bu şehirler ve adaylıktan çekilme nedenleri aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 1. 2000 ve sonrasında Olimpiyat adaylığından çekilen şehirler

Şehir ve Ülke	Aday Olunan Etkinlik	Adaylıktan Çekilme Nedeni
Roma - İtalya	2020 Yaz Olimpiyat Oyunları	Yetersiz Politik Destek
Roma - İtalya	2024 Yaz Olimpiyat Oyunları	Politik Anlaşmazlıklar
Hamburg - Almanya	2024 Yaz Olimpiyat Oyunları	Halk Referandumunda Yetersiz Destek
Budapeşte - Macaristan	2024 Yaz Olimpiyat Oyunları	Politik Kaygılar
Bern - İsviçre	2010 Kış Olimpiyat Oyunları	Halk Referandumunda Yetersiz Destek
Stockholm - İsveç	2022 Kış Olimpiyat Oyunları	Yetersiz Politik Destek
Krakow - Polonya	2022 Kış Olimpiyat Oyunları	Halk Referandumunda Yetersiz Destek
Oslo - Norveç	2022 Kış Olimpiyat Oyunları	Yetersiz Politik Destek
Lviv - Ukrayna	2022 Kış Olimpiyat Oyunları	Politik ve Ekonomik Olumsuzluklar

(Tablo, adı geçen tüm şehirlerin adaylık süreçleri incelenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Yukarıdaki tabloda görünen şehirlere ek olarak bazı şehirler de aday olmayı düşünmüş ancak adaylık başvurusu resmi olarak yapılmadan bu girişimden vazgeçilmiştir. Bu şehirler de aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 2. 2000 sonrasında Olimpiyat Oyunları'na aday olmayı planlayan ancak aday olmayan şehirler

Şehir ve Ülke	Aday Olunması Planlanan Etkinlik	Aday Olmama Nedeni
Graubünden - İsviçre	2022 Kış Olimpiyat Oyunları	Halk Referandumunda Yetersiz Destek
Münih - Almanya	2022 Kış Olimpiyat Oyunları	Halk Referandumunda Yetersiz Destek
Viyana - Avusturya	2028 Yaz Olimpiyat Oyunları	Halk Referandumunda Yetersiz Destek

(Tablo, adı geçen tüm şehirlerin adaylık süreçleri incelenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.)

Görüldüğü üzere Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmanın artan maliyeti ve ortaya çıkması muhtemel çevre tahribatı, kaynakların verimsiz kullanımı, politik güdümlene, artan ulaşım ve emlak bedelleri gibi olumsuzluklar özellikle gelişmiş ülkelerde kamuoyunun adaylığa yönelik desteğinin yetersiz olmasına neden olmaktadır. Olimpiyat Oyunları'nın mirasına dair yapılan araştırmalar bu çekinceleri kısmen doğrularken, ev sahipliği sonrasında, henüz adaylık sürecinde belirlenen hedeflere erişilen olumlu örnekler de bulunmaktadır. Barselona gibi bazı şehirlerde Olimpiyat Oyunları'nın büyük ölçekli bir kentsel dönüşüm projesi için nasıl kullanılacağı görülmüştür. Ancak Montreal, Sidney ve Atina gibi bazı şehirlere bir daha kullanımı pek mümkün olmayacak büyüklükte yapılar miras kalmıştır (Searle, 2002; Latouche, 2007).

Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapan şehirlerde ve dolaylı olarak o şehrin bulunduğu ülkelerde ortaya çıkan etkileri ve mirası tespit etmeye yönelik, özellikle son dönemde yapılan akademik çalışmalar oldukça fazladır (Homma ve Masumoto, 2013; Tomlinson, 2014; Preuss, 2015; Weed ve ark., 2015; Waitt, 2003; Girginov ve Hills, 2008). Ancak adaylık sürecinin, olumsuzlukla sonuçlansa bile, tek başına daha önce değinilen olumlu çıktılardan bazılarının neden olup olmayabileceğini, yaratılan etkinin ve bırakılan mirasın kapsamını ve boyutlarını inceleyen çalışmaların sayısı kısıtlıdır. Bu durum bizi şu soruları sormaya yöneltmiştir:

1. Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak için aday olmanın ortaya çıkaracağı birtakım etkiler ve miraslar var mıdır?
2. Varsa, İstanbul'un Olimpiyat adaylıkları ne tarz etkiler veya miraslar oluşturmuştur?
3. İstanbul'un, Olimpiyat Oyunları'na devamlılık arz edecek şekilde, son 25 yılda 5 kez aday oluşu, Türkiye'nin gelişmekte olan ülkeler arasında yer alışı ve ülke genelinde spor endüstrisinin sahip olduğu potansiyel bu araştırmayı önemli ve farklı kılmaktadır. Araştırma soruları yanıtlanmadan önce, kavramsallaştırmanın net olarak yapılabilmesi için, "çıktı" ifadesinin içinde barındırdığı "miras ve etki"

kavramlarının tanımlanması önem arz etmektedir. Bu tanımlamalar yapıldıktan sonra Olimpiyat Oyunları adaylığı sürecinin ne olduğu ve bu sürecin bir şehir ya da ülke nezdinde yaratabileceği çıktılarının neler olabileceğine değinilmiştir.

Spor Etkinliklerinin Çıktıları

Spor etkinliklerinin çıktılarının incelenmesine yönelik akademik ilgi, özellikle son 20 yılda büyük artış göstermiştir. Bu ilginin devasa boyuttaki spor etkinliklerine aday olunması için harcanan bedellerin büyüklüğü, etkinliklere yönelik aşırı yüksek kamuoyu ilgisi ve etkinlikler aracılığıyla spor dışı birtakım hedeflerin gerçekleştirilme potansiyeline paralel olarak arttığı düşünülmektedir. Spor etkinliklerinin çıktıları ifadesi içerisinde etki ve miras kelimelerini barındırmaktadır. Etkinlik mirası konusunda dünya genelinde kabul görmekte olan en geçerli modellerden birkaçı Alman akademisyen Holger Preuss tarafından oluşturulmuştur. Ona göre miras kavramı, çoğu kez, sürdürülebilir gelişim ve etki kavramları ile karıştırılmaktadır (2015). Oysa miras, uzun süre varlığını korurken, etki, kısa sürelidir. "Etki" terimi genellikle, bağlamsal bir göstergedeki değişikliği veya belirli bir etkinlikten kaynaklanan "çevresel parametreyi tanımlamak için kullanılır. "Sürdürülebilir gelişim" ise dinamik bir denge sağlama çabası ile ilgilidir ve belli bir bağlamdaki süreklilik kapasitesidir. Ekonomik, çevresel ve sosyal sağlığın uzun vadeli dengelenmesini gerektirir. Preuss'a göre (2007) IOC tarafından kullanılan anlamıyla etkinlik mirası, Olimpiyat Oyunları'ndan sonra topluluklara veya spor organizasyonlarına devredilen spor tesislerinin ve kamusal gelişmelerin değerinin karşılığıdır. Öte yandan miras kavramı yalnızca olumlu durumlarla ilişkili değildir. Devasa spor etkinliklerine ev sahipliği yapılmasının yaratabileceği birçok olumsuz miras da mevcuttur. Bu olumsuz mirasa örnek olarak yüksek fırsat maliyetlerinden ve inşaat giderlerinden doğan borçlar, gereksiz ve uzun vadede atıl duruma düşen altyapı, geçici kalabalık, çevre tahribatı, uzun vadede ortaya çıkabilecek turist potansiyelinin kalıcı olarak kaybı, mülk satın alma ve kiralama bedellerinde artış, ilave vergi yükü, sosyal adaletsizliğin yer değiştirmesi ve yeniden dağıtımı gibi meseleler sayılabilir (Solberg ve Preuss, 2006). Tüm bu değerlendirmeler ışığında Preuss (2007) mirası aşağıdaki şekilde tanımlamıştır:

"Miras, üretim zamanı ve mekandan bağımsız olarak, bir spor olayı için veya spor olayınca yaratılmış, planlanmış veya planlanmamış, olumlu veya olumsuz, somut veya soyut, varlığı etkinlikten daha uzun süre süren yapıların tümüdür". Yukarıda değinilen tanımlamaların büyük bir kısmı bir spor etkinliğine ev sahipliği yapılması neticesinde ortaya çıkan miraslara ve etkilere odaklanılarak yapılmıştır. Bir etkinliğe yalnızca aday olunması neticesinde ortaya çıkan miras ve etki nezdinde yapılmış olan akademik çalışmaların sayısı ise kısıtlıdır. Çalışmanın bundan sonraki kısmında olimpiyat adaylığı kavramına ve adaylığın çıktılarına odaklanılmıştır.

Olimpiyat Adaylığı ve Adaylığın Bir Şehir ya da Ülke Nezdindeki Çıktıları

Tolzmann (2014) Olimpiyat adaylığını "belli bir kitleyi, Olimpiyat Oyunları'na en iyi şekilde ev sahipliği yapılabileceğine inandırmaya yönelik bir pazarlama kampanyası" olarak tanımlamıştır. Burada belli bir kitle ile nitelenen, IOC üyeleri ve o üyeleri

barındıran şebekelerdir. Olimpiyat Oyunları'na aday olan şehirlerin, kendilerini ve sahip oldukları benzersiz vizyonu, bu kitlenin özelliklerini göz önünde bulundurarak, adaylığın kural ve kısıtlamaları çerçevesinde sunmaları gerekmektedir. Bu süreç yalnızca oy verenleri, bahsi geçen etkinliğe başarılı şekilde ev sahipliği yapılabileceğine ikna etmek ile ilgili değildir. Xing ve arkadaşlarına göre (2008) adaylıktaki temel mesele, aday şehrin Olimpik Hareket için doğru seçim olarak konumlandırılmasıdır. Olimpiyat Oyunları'na hangi şehrin ev sahipliği yapacağına dair karar verilirken çok sayıda faktör göz önüne alınmaktadır ancak mevcut spor tesisleri, yeni tesislerin inşası için planlar ve gerekli altyapının sağlanması en önemliler faktörler arasındadır (Pound, 2004). IOC'nin Olimpiyat Oyunları'na ülkelerin değil, şehirlerin aday olması ısrarına rağmen, aday olan şehirlerin buldukları ülkedeki merkezi hükümetin desteğini almaksızın adaylık başvurusu yapacak kaynaklara dahi sahip olmaları pek mümkün değildir. Adaylığın meşrulaştırılması için sürecin rejim politikasının bir girişimi olması, şehrin endüstriyel gücünü ve kamu sektörünü arkasına alması gerekir (Andranovich ve ark., 2001).

Torres'e göre (2012) Olimpiyat adaylıkları iki farklı şekilde gerçekleşebilmektedir: Bunlar adaylığın temel amacının Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak olduğu "meşru" adaylıklar ve adaylığın amacının şehre yatırım ve turist çekme ya da kentsel dönüşüm için bir katalizör etkisi sağlama gibi diğer hedefleri gerçekleştirmek olduğu "faydacı" adaylıklardır. Devasa spor etkinliklerine aday olan şehirlerin, şehri "harita üzerine" yerleştirme arzusu; şehrin/bölgenin sergilenmesi; ticari hareketlilik yaratmak, yatırım çekmek, turizmi artırmak, istihdam yaratmak ve sportif veya kentsel gelişmeyi teşvik etmek gibi farklı motivasyonları vardır (Diaey ve ark., 2011). Oliver (2011), Bilsel ve Zelef (2011) ve Lauermann'ın (2014) çalışmalarında elde edilen bulgulara göre adaylık komitelerinin yaratmak istedikleri miras türleri aşağıdaki gibidir:

- Siyasi Miraslar, Sosyal Miraslar,
- Çevresel Miraslar,
- Promosyon / Pazarlama Mirası,
- Ekonomik Miraslar,
- Sportif Miraslar,
- Altyapı / Yenilenme Mirası.

Lauermann (2014), Olimpiyat Oyunları'na aday olmanın, genellikle kendilerini geliştirmeye çalışan şehirler için bir katalizör niteliği taşıdığını ve başarısızlıkla sonuçlanan adaylıklarda bile adaylığın şehir politikaları üzerinde olumlu etkileri olduğunu belirtmiştir. Başarısız adaylıkların bir özelliği de adaylık aşamasında hazırlanan politika planlarının, en azından kısmen, gerçekleştirilmesidir. Diaey ve arkadaşlarının (2011) elde ettikleri önemli bulgulardan biri de adaylık esnasında uluslararası federasyonlarla kurulan ilişkilerdir. Uluslararası federasyonlar genellikle kapalı ağlarda çalışır. Adaylık mekanizması, söz konusu politik ve ilişkisel dinamiklerin daha iyi anlaşılmasını kolaylaştıran bu ağlara erişim sağlar. Masterman (2008), başarısızlıkla sonuçlanan tekliflerdeki öğrenme fırsatlarının başarılı olanlardan daha belirgin olduğunu iddia etmektedir. Bununla birlikte, teklif veren şehirler, bu mirasların kendiliğinden ortaya çıkmayacağını ve bu tür pozitif mirasların yerel aktörlerin potansiyeli değerlendirmesine bağlı olduğunun farkında olmalıdır. Olimpiyat Oyunları'na aday olmanın yaratabileceği olumlu ve olumsuz miraslar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 3. Olimpiyat adaylığının yaratabileceği olumlu ve olumsuz miraslar
Kaynak: Diaey ve ark., 2011

Olumlu	Olumsuz
Ekonomik	
Artan turizm İstihdam fırsatları İş (ticari) fırsatları	Yüksek kamu harcamaları Fırsat maliyetleri
Çevresel	
Çevre programlarının geliştirilmesi Yeşil tesisler	
Politik	
Spor dünyasıyla ilişkiler kurma Gelecekteki adaylıklarda başarı Ulusal siyasi ilişkilerin iyileştirilmesi	Politik gerilim Hükümete yönelik desteğin azalması
Tanıtıcı	
Adaylığın teşvik edilmesi Şehri "harita üzerine" yerleştirmek Şehrin yeniden konumlandırılması	Şehrin kötü şekilde tanıtımı
Sosyal	
Toplum ruhunun güçlenmesi Gençlerin eğitimi	Toplumun ayrışması
Sportif	
Spor programlarının gelişimi Sporcuların gelişimi Sporun tanıtımı	
Kentsel	
Yeni tesisler Ulaşım ve konaklama imkanlarının gelişmesi Gelecekteki kullanımlara yönelik teknik planlar	

Görüldüğü üzere adaylık neticesinde birçok olumlu ve olumsuz miras saptanmaktadır. Bu araştırmadan elde edilen bulgular ışığında yukarıdaki tabloda listelenen miraslara yenilerinin eklenmesi hedeflenmektedir.

MATERYAL VE METOT

Bu araştırmada metodolojik yaklaşım olarak Yin'in (2014) önerdiği şekilde bir vaka incelemesi tasarımı izlenmiştir. Vaka analizinden elde edilen veriler, bulgular kapsamında değerlendirilmiş, literatürdeki bulgularla karşılaştırılmıştır. Araştırmada, (IOC ve şehir tabanlı arşivlerden) belge tarama süreci izlenmiş ve ardından İstanbul'un Olimpiyat Oyunları adaylıkları sürecinde üst düzeyde görev almış dokuz paydaşla derinlemesine yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kişilerin tercihleri doğrultusunda, bulgular kısmında görüşmelerden alıntılar yapılırken görüşülen kişilerin isimleri gizli tutulmuştur.

Her görüşme, ek bilgi gerektiren bağlamsal durumlara derinlemesine değinmek için eklenen bazı ilave sorularla birlikte adaylığın dayanağı, hedefleri, ortaya koyulan çıktılar, uygulama stratejileri ve geleceğe dair öngörüler ile ilgili sorulara dayanmaktadır. Görüşmeler esnasında toplanan veriler önce yazıya dökülmüş ve düzenlenmiş ardından açık kodlamaya tabi tutulmuştur. Kodlama, bir nitel veri analiz yazılımı olan “Atlas.ti” kullanılarak kolaylaştırılmıştır. Kodlama sürecinde hem veriler ortaya çıktıkça kodların oluşturulduğu tümevarımcı yaklaşım hem de mevcut literatüre dayanan verilere göre şekillenen tümdengelimci yaklaşım benimsenmiştir. Araştırmadan elde edilen verilerin derinlemesine analiz edilebilmesi amacıyla literatürde de belirtildiği üzere (Yıldırım ve Şimşek 2008), öncelikle “ne” sorusuna yanıt verilebilmesi amacıyla betimsel analiz, sonrasında da “neden ve nasıl” sorularına yanıtlar verilebilmesi amacıyla içerik analizi yapılmıştır. Bu süreçte ilk kodlama sürecinde belirlenen temaların derinine inilmiş ve betimlemeler daha anlamlı şekilde derlenmiştir (Miles ve ark., 2013).

BULGULAR

Türkiye’de gerçekleştirilen spor etkinliklerine birçok farklı şehir ev sahipliği yapmış olsa da konu Yaz Olimpiyat Oyunları olduğunda İstanbul, Türkiye’de bu oyunlara ev sahipliği yapmaya aday olan yegane şehirdir. Toplamda beş kez oyunlara ev sahipliği yapmak üzere başvuran İstanbul’un olimpiyat adaylığı, ilk olarak 2000 Yaz Olimpiyat Oyunları için 1992 yılında gündeme gelmiştir. Bu adaylığın başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından sırasıyla 2004, 2008, 2012 oyunlarına ve en son olarak da 2020 oyunlarına aday olunmuştur. Aşağıdaki tabloda İstanbul’un geçmiş adaylıklarında alınan sonuçlar görülmektedir.

Tablo 4. İstanbul’un Olimpiyat Adaylıkları

Aday Olunan Olimpiyat Oyunları	Sonuç
2000	İstanbul adaylık başvurusunda bulunan 8 şehirden biridir. İstanbul, resmen aday statüsü kazanan 5 şehirden biri olmuş, oylamada en düşük oyu alarak ilk turda elenmiştir.
2004	İstanbul adaylık başvurusunda bulunan 11 şehirden biridir. Ancak aday adayı statüsünde kalmış ve diğer 6 şehirle birlikte resmen aday olamadan elenmiştir.
2008	İstanbul adaylık başvurusunda bulunan 10 şehirden biridir. İstanbul, resmen aday statüsü kazanan 5 şehirden biri olmuş, oylamanın ilk turunda 4. olarak, 2. tura çıkmış ancak 2. turda elenmiştir.

2012	İstanbul adaylık başvurusunda bulunan 9 şehirden biridir. Ancak aday adayı statüsünde kalmış ve diğer 4 şehirle birlikte resmen aday olamadan elenmiştir.
2020	İstanbul adaylık başvurusunda bulunan 5 şehirden biridir. İstanbul, resmen aday statüsü kazanan 3 şehirden biri olmuş, oylamanın ilk turunda Madrid ile aynı sayıda oy olmuş, tekrarlanan turda Madrid'i geride bırakmış ancak final turunda elenmiştir.

(Tablo, İstanbul'un adaylık süreçleri incelenerek yazar tarafından hazırlanmıştır.)

İstanbul'un Olimpiyat Oyunları adaylığı, Türkiye'nin politik dinamiklerinden bağımsız olarak değerlendirilemeyeceğinden 1991-2005 yılları arasında yürütülen ilk dört adaylık süreciyle, 2011-2013 yılları arasında gerçekleşen son adaylık sürecini birbirlerinden ayırmak doğru olacaktır. Bu kapsamda ilk dört adaylığı, Torres'in (2012) tanımladığı üzere öncelikli hedefin olimpiyata ev sahipliği yapmaktan ziyade bu süreçte sporla ilişkili birtakım farklı amaçların peşinden gidilen "faydacı adaylık" olarak nitelenebilir. Son adaylığı oyunlara ev sahipliği yapmanın temel amaç olduğu "meşru adaylık" olarak nitelendirmek mümkündür. Bu adaylıkları birbirinden ayıran durumlar bir sonraki başlıkta detaylı olarak ele alınacaktır.

İstanbul'un Olimpiyat Oyunları Adaylıklarının Çıkış Noktaları / Mantıksal Dayanakları

İstanbul'un Olimpik bir şehir olma girişimi ilk kez 1990'lı yılların başında dönemin önde gelen spor adamları tarafından dile getirilmiştir. Bu girişim, yine ilgili spor adamlarının kişisel çabaları sonucunda dönemin devlet adamları nezdinde kabul görerek, bir yasa çıkarılması suretiyle, desteklenmiş ve güvence altına alınmıştır. 1992 yılında çıkarılan 3796 sayılı "İstanbul Kentinde Yapılacak Olimpiyat Oyunları Kanunu", namı-ı değer Olimpiyat Kanunu ile kentin olimpiyata hazırlanması ve oyunların düzenlenmesi ile ilgili esas ve usuller belirlenmiştir. Bu kanun aracılığıyla oyunlara ev sahipliği yapılabilmesi için gerekli süreçleri yürütmek amacıyla "İstanbul Olimpiyat Oyunları Hazırlık ve Düzenleme Kurulu" ve bu kurula bağlı "Yürütme Kurulu ve Hazırlık Komitesi" oluşturulmuş, bu kurul ve komitelerin yetki alanları belirlenmiştir. İlgili kanun, 2004, 2005, 2007 ve 2011 yıllarında olmak üzere dört kez değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikler, kanunun ilk şeklinde tanımlanmış olan yetkileri ve imkanları kısıtlayıcı nitelikte olmuştur. Her revizyonda, kurulun sahip olduğu gelir kalemlerinin bir kısmı iptal edilmiş, bir kısmı oransal olarak düşürülmüştür. Ancak bu değişikliklere rağmen kanunun varlığı, İstanbul'un olimpiyat adaylığına politik bir dayanak oluşturmuş ve adaylığın mümkün olduğu her seferde, tersi yönünde karar alınmadıkça, başvuru yapmayı gerekli kılmıştır. 1992 yılında kanunun çıkarılmasında Türkiye Milli Olimpiyat Komitesi (TMOK) eski Başkanı Sinan Erdem'in üstün çabaları etkili olmuştur. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde, ilk adaylık başvurusunun yapılmasına dayanak sunan yasalaşma süreci şu şekilde dile getirilmiştir:

"Rahmetli Sinan Erdem ve Erdoğan Teziç, İstanbul'un Olimpiyat Oyunları'na aday olabilmesi için bir yasa taslağı bir de olimpiyatlara nasıl aday olunur diye bir kitapçık hazırlıyorlar. Sonrasında bu yasanın çıkmasını

sağlamak amacıyla ilgili kişilerle görüşmelere başlıyorlar. Taslak, Sinan Bey'in dönemin hükümetinde yer alan karar vericileri ikna etmesiyle, olayın sivil inisiyatifi olmasındansa bir devlet inisiyatifi olarak, yasalastı” (Görüşme 7, 2017).

Görüşmelerden elde edilen bulgulardan, ilk dört adaylıkta öncelikli amacın oyunlara ev sahibi olunmasından ziyade adaylık aracılığıyla birtakım olumlu etkilerin ortaya çıkarılması olduğu tespit edilmiştir. TMOK temsilcileri, dönemin siyasilerini İstanbul'un adaylığı için ikna ederken bu adaylığın aşağıdaki amaçlar için kullanılabileceğini savunmuşlardır:

- Olimpik ideallerin Türk gençliği nezdinde yaygınlaştırılması,
- Sporun önemine dair anlayış ve farkındalık yaratılması,
- Sporun Türk gençliğinin eğitimi için bir araç olarak kullanılması.

TMOK temsilcileri, dönemin hükümetlerinin adaylık girişimini, bu girişimin sahip olduğu sosyal potansiyelden dolayı koordine etmesi gerektiğine inanmıştır. Ancak çalkantılı politik gündem ve dönemin hükümetlerinin uzun soluklu olmaması, adaylıkta rol oynaması gereken ilgili devlet birimlerinin arasındaki yetersiz iş birliği ve koordinasyon, adaylıkların devlet politikasının bir ürünü olarak sahiplenilmesinin önüne geçmiştir. Olimpiyat Kanunu'nun varlığı, her fırsatta aday olmayı gerektirse de genel inanç, bu denemelerin şehir ve ülke için değerli olduğu ve aday olmanın yaratacağı olumlu etkilerin ortaya çıkan maliyetlerin ötesinde olduğu yönündedir. Adaylık aracılığıyla ülke içinde ve dışında prestij elde edilmesi, İstanbul'u dünya haritasında önemli bir oyuncu olarak konumlandırma ve sporun bir eğitim aracı olarak kullanılması, ilk dört adaylıktaki temel dayanaklar olarak belirlenmiştir. Bu dayanaklar literatürden elde edilen bulgularla benzerlik göstermektedir (Diaey ve ark., 2011; Homma ve Masumoto, 2013; Tomlinson, 2014; Preuss, 2015).

İstanbul'un 2020 Olimpiyat Oyunları için yapmış olduğu son başvuru ise, her ne kadar Olimpiyat Kanunu'nun varlığı önceki adaylıklarla aynı yasal zemini oluştursa da birçok açıdan ilk dört adaylıktan farklılaşmaktadır. Önceki bölümlerde de değinildiği üzere adaylığın olumlu sonuçlanabilmesinin en önemli şartlarından biri, başvurunun yalnızca bir şehre ait bir ürün değil, o şehrin bulunduğu ülkenin ilgili tüm birimlerince ve merkezi hükümetçe sahiplenilen bir ürün olmasıdır. Bu sahiplenme 2020 adaylığında oldukça net şekilde görülmektedir. Bu farklılaşma adaylığın amacı açısından da kendini göstermektedir. 2020 adaylığının, Türkiye'nin ve İstanbul'un o dönemdeki küresel itibarının bir sonucu olduğu görüşmelerde dile getirilmiştir:

“Bence o dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu konjonktür, ekonomik yönden güçlü olması, dünyada yükselen prestiji, bilinirliğinin artması ön sırada geliyordu” (Görüşme 5, 2017).

Bu açıdan bakıldığında İstanbul'un 2020 Olimpiyat Oyunları adaylığının Türkiye'nin o dönemde sahip olduğu niteliklerin bir sonucu olduğu söylenebilir. Dolayısıyla ilk dört adaylıkta olumlu sonuçların ortaya çıkarılması amacıyla aday olunurken, son adaylıkta ekonomik ve politik açıdan yükselen bir değer olarak algılanan Türkiye'nin konumlandırma stratejisinin bir sonucu olarak aday olunması söz konusu olmuştur. 2020

adaylığı Torres'in (2012) belirttiği üzere "meşru" bir adaylıktır. Öncelikli amaç adaylığın olumlu sonuçlanması ve bu sayede oyunlara ev sahipliği yapılmasıdır.

2020 Adaylığının Yapısal Olarak Önceki Adaylıklardan Ayırdığı Noktalar

1991-2002 yılları arasında Türkiye politik açıdan oldukça dinamik bir görünüm hakimdir. On bir yıllık bu süre zarfında Türkiye'de on hükümet değişikliği yaşanmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık, 2016). Bu hükümetlerin yapısına bakıldığında, altısının farklı politik ideolojileri temsil eden partilerce kurulan koalisyon hükümetleri olduğu görülmektedir (CNNTurk.com, 2015). Koalisyon hükümetleri karar alma ve bu kararları uygulamada tek parti hükümetlerine nazaran daha yavaş kalabilmektedir. Öte yandan uygulamaya alınan kararlar da çoğunlukla, kamu kurumları arasında yetersiz iş birliği olduğundan sonuca ulaşmada bocalayabilmektedir. Günümüzde birçok şehrin Olimpiyat Oyunları adaylığı sürecinde de görüldüğü üzere, adaylığın verimli şekilde yürütülebilmesi veya adaylık aracılığıyla birtakım miraslar yaratılabilmesi amacıyla kamu kurumları, sivil toplum örgütleri ve halk arasında topyekûn bir kabullenme ve iş birliği gerekmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre ilk dört adaylıkta böyle bir durum söz konusu değildir. Öte yandan 2001-2013 yılları arasında Türkiye'de iktidar partisi değişmemiş, devletin birimleri büyük ölçüde aynı ideolojiler ve politikalar bağlamında ortak hedeflere ulaşmak için birleşmiştir. Bu yüzden, İstanbul'un ilk dört adaylığı, belirlenen hedeflere erişilmesi açısından olumlu bir ortama sahip olmadığından yetersiz iş birliği ve sahiplenmeye bağlı olarak sürecin yaratılabileceği etki sınırlı kalmış, son adaylıkta ise potansiyel büyük ölçüde kullanılmıştır. İlk dört adaylıktaki durum, Roma'nın 2024 Olimpiyat Oyunları adaylığında karşılaşılan durumla benzerlik göstermektedir; İtalyan adaylık komitesinin tüm çabalarına rağmen belediye başkanlığı yüksek maliyetlerin altına girmek istememiş ve sonuçta adaylık geri çekilmiştir (BBC.com, 2016). Öte yandan İstanbul'un 2020 adaylığı devletin en üst düzeyinde sahiplenilmiş, kurumsal ve kişisel destekler sunulmuş, ilgili Bakanlıklar, İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB), kamu kurumları, sivil toplum kuruluşları, TMOK ve özel sektör sürece fiilen katkıda bulunmuşlardır.

İlk dört adaylıkta ilgili süreçler, TMOK ve ilgili kanunca yetkinlik tanınmış olan kurul ve komiteler tarafından yürütülürken, son adaylıkta projenin ve adaylık dosyasının hazırlanması, teknik ve finansal planlamanın yapılması amacıyla alanlarında önde gelen ulusal ve uluslararası profesyonel kişi, kurum ve kuruluşlardan hizmet alımı yoluna gidilmiştir. 2020 adaylığı sürecinin yürütülmesi için çok uluslu bir konsorsiyum oluşturulmuştur. Bu yapı, görüşmelerde aşağıdaki şekilde anlatılmıştır:

"Süreç, EKS adlı danışman bir firma ile götürüldü, EKS'nin kurucusu zamanında Avustralya Sidney Olimpiyatları ile bu camiaya giren, daha sonra IOC'nin çeşitli kademelerinde görev alan, bu alanda danışmanlık veren bir kişi. EKS'nin çatısı altında, her konunun uzmanı da geldi, örneğin Yunanistan'dan taşımacılıkla ilgili, Fransa'dan bütçelerle ilgili, Kanada'dan çevresel etkilerle ilgili uzmanlar geldi" (Görüşme 1, 2017).

Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde yetkililere yöneltilen en önemli sorulardan bir tanesi "bilgi transferi" ile ilişkilidir. IOC, bu konuya oldukça yüksek derecede önem vermektedir. Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapan şehirlerin edindikleri bilgileri ve

deneyimleri, bir sonraki oyunlara ev sahipliği yapacak olan kente aktarabilmeleri amacıyla çeşitli platformlar oluşturulmuştur. Ancak bu “bilgi transferi” mekanizması aday şehirlerden ziyade ev sahibi şehirlere yöneliktir. İstanbul’un Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapmak için beş kez aday olduğu düşünüldüğünde bir önceki adaylıktan edinilen bilgilerin ve deneyimlerin, bir sonraki adaylık dosyasına yansıtılması oldukça yüksek önem arz etmektedir. İlk dört adaylıkla, son adaylığın yapısal olarak birbirlerinden farklılaştığı düşünüldüğünde, yetkililere son adaylıktaki stratejilerin oluşturulması sürecinde önceki adaylıklardan faydalanıp faydalanılmadığı sorulmuştur. Son adaylığın önceki adaylıklardan pek faydalanılmadan, yeni bir bakış açısıyla gerçekleştiği görülmüştür. Bu durumun nedenlerinin neler olduğuna dair yetkililerin verdiği bilgiler aşağıda görülmektedir:

“Daha önceki adaylıklarımızda çok dağınık ve hatalı planlar verilmiş. Sorunların çözümleri verilmemiş. ‘Küme’ dediğimiz sistem kurulmamış” (Görüşme 3, 2017).

“Bize yeni bir hikaye gerekiyordu” (Görüşme 2, 2017).

Bu konudaki bir görüşe göre önceki başarısız deneyimlerden ötürü sahneye tamamen yeni bir yüzle çıkılması gerekirken diğer bir görüşe göre de zaman içinde gerçekleşen adaylıkla ilgili sistemsel değişiklikler adaylık komitesini stratejileri yenilemeye yöneltmiştir.

İstanbul’un Olimpiyat Adaylıklarının Çıktıları

Araştırmada elde edilen bulgular, İstanbul’un Olimpiyat Oyunları adaylıkları olumsuz neticelenmiş olsa da birtakım olumlu ve olumsuz çıktılarının varlığını göstermektedir. Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, büyük ölçüde literatürden elde edilen bilgilerle benzeşmektedir. Bu çıktılar aşağıda gruplar halinde ele alınmış ve içerik analizinden elde edilen veriler ışığında değerlendirilmiştir.

Sporun Bir Eğitim Aracı Olarak Kullanılması

1990’lı yılların başında, İstanbul’un Olimpiyat adaylığının meşrulaştırması sürecinde dönemin spor adamları İstanbul’un spor altyapısı bağlamında, Türkiye’nin de ekonomik, politik ve sosyal bağlamlarda Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapmanın uzağında olduklarının bilicindedirler. Öte yandan Olimpiyat Oyunları adaylığının çocukların ve gençlerin Olimpik ideallere uygun olarak eğitilmeleri adına etkili bir araç olarak kullanılabileceğinin de farkındadırlar. Bunun gerçekleşebilmesi ve Olimpiyat Oyunları adaylığı aracılığıyla konuya dair farkındalığın artması, bir fırsat olarak görülmüş ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) nezdinde önemli girişimlerde bulunulmuştur. Bu konu araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde şu şekilde dile getirilmiştir:

“Sinan (Erdem) Bey sporun bir eğitim aracı olduğuna inanıyordu. MEB’i de ikna etmek suretiyle, Olimpik idealleri ve felsefeyi çocuklara anlatmamız lazım. Bunları spordan başka bir araçla eğitime şansımız yok... 1992’lerin Türkiye’deki çocuklarının olimpiyatla ilgili düşünce, algı, felsefesine yönelik bilgi, birikiminden çok daha iyi bir noktadayız ve bunda aday olmuş olmanın çok katkıları oldu” (Görüşme 7, 2017).

Türkiye’de sporun ve olimpik felsefenin bir eğitim aracı olarak kullanılması amacıyla gerçekleştirilen girişimlerin çıkış noktası Olimpiyat Oyunları adaylığı olmuştur. Pedagogların gözetiminde ilkokullarda ders kitabı olarak okutulabilecek olimpik felsefe temalı bir kitap hazırlanmış ancak bu kitap ne yazık ki müfredata girememiştir. Ortaya çıkan etkinin, olumlu bir mirasa dönüştüğü tam olarak söylenemese de adaylığın bu konuyu ciddi şekilde ilk kez gündeme getirdiği ve sporla daha fazla ilgilenen bir nesil yetiştirme potansiyeli yarattığı söylenebilir.

Şehrin Spor Altyapısının Gelişimi

İlgili kurulun kaybedilen ilk adaylık sonrasında yaptığı değerlendirmede o yıllarda İstanbul’da Olimpiyat Oyunları’nda kullanılma kapasitesine sahip yegâne spor tesisinin Abdi İpekçi Spor salonu olduğu belirlenmiştir. Bu durumun tespit edilmesi sonrasında şehrin spor altyapısının geliştirilmesine odaklanılmıştır. 6 milyon metrekare kamu arsası Olimpiyat Köyü inşa edilmesi için 1995 yılından sonra tahsis edilmiştir. İlk adaylık sonrasında alınan “kağıt üzerinde projelerdense, bitmiş tesislerle IOC’nin karşısına çıkalım” kararı (Görüşme 7, 2017) tesisleşme için adımlar atılması sonucunu doğurmuştur. Görüşmelerden elde edilen bulgulara göre Atatürk Olimpiyat Stadı projesinin gündeme gelmesi, ihale edilmesi ve bitirilmesi bu kararın bir sonucudur. Ancak Atatürk Olimpiyat Stadı’nın bir parçası olduğu spor kompleksi, taahhüt edilmiş olmasına rağmen tamamlanamamıştır. Zaman içinde yaşanan gelişmeler neticesinde tahsis edilmiş olan arsa korunamadığından plan artık gerçekleştirilebilir nitelikte değildir. Ekonomik sorunlar, politik değişiklikler ve yasada meydana gelen revizyonlar neticesinde maddi imkanlar kısıtlanmış, bu gelişmeler projenin bitirilmesine engel teşkil etmiştir.

İlk adaylıktan son adaylığa kadar aradan geçen 20 yıllık süre zarfında, Sinan Erdem Spor Salonu da dahil olmak üzere, birçok tesisin inşasında olimpik proje dikkate alınmıştır. Bu bağlamda Olimpiyat Oyunları adaylığının İstanbul’un spor altyapısının gelişimini olumlu etkilediği ve bir spor tesisi mirası oluşmasına katkı sağladığı söylenebilir. Şehre kazandırılan bu altyapının kullanıma uygunluğu ve kullanım verimliliği tartışmaya açık bir konu olup, bu araştırmanın kapsamının dışında kalmaktadır.

Kentsel Gelişimi Hızlandırıcı Etki

Masterman’ın (2008) belirttiği üzere Olimpiyat Oyunları’na aday olmak bir şehrin tüm altyapısını gözden geçirmesini ve gereken noktalarda iyileştirme yapılmasını gerektirir. Bu yüzden adaylık süreci, bir şehrin altyapı yatırımlarını hızlandırıcı etkiye sahip olabilir. İstanbul’un özellikle son adaylığı, Masterman’ın (2008) bulguları ile örtüşür niteliktedir. Olimpiyat Oyunları adaylığı stratejisi, şehrin ulaşım, altyapı, konaklama projelerinin ilerleyişiyle uyumlu şekilde geliştirilmiştir. Öte yandan bu stratejik uyumu ve gerçekleştirilen icraatları Olimpiyat Oyunları adaylığının bir mirası olarak görmek doğru değildir. Bu durum, görüşmelerde aşağıdaki şekilde dile getirilmiştir:

“Güçlü inşaat sektörümüzle ve finansal altyapımızla zaten bu planlar gerçekleşeceğini ve şehrin dönüşeceğini biliyorduk. Ama bunları Olimpiyat Oyunları adaylığının mirası olarak göstermek yanlış olur. Biz bu projelerin

gerçekleşeceğini bildiğimiz için olimpiyata aday olduk zaten” (Görüşme 2, 2017).

Diğer bir deyişle, Olimpiyat Oyunları adaylığı şehirde gerçekleştirilen altyapı yatırımlarının nedeni olmasa da ana planın içinde kendine yer bulmuş ve şehre devasa bir spor etkinliğe ev sahipliği yapılıncasına farklı bir bakış açısıyla bakılmasını sağlayarak, süreçleri kolaylaştırmış ve hızlandırmıştır. Abebe ve ark. (2014) Olimpiyat Oyunları adaylığının özellikle ulaşım altyapısının gelişimini hızlandırması boyutunda sağladığı katkıları değerlendirdikleri çalışmalarında, çoğu durumda, tamamlanması için normalde 21 yıl sürebilecek altyapı projeleri Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapmak için tanınan 7 yıllık sürede tamamlanabildiğini öne sürmüştür. Bu durum oyunlara ev sahipliği yapma hakkı kazanan şehirler için geçerli olsa da İstanbul’un son adaylığının şehrin altyapı gelişimi projeleri ile entegre biçimde kurgulanması, adaylığın gündemde olduğu yıllarda projelerin plana uygun sürdürülmesini ve IOC’ye kanıt olarak sunulmasını mümkün kılmıştır.

Spor Etkinliklerine Ev Sahipliği Yapma Kapasitesinin Gelişimi

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular ışığında İstanbul’un özellikle Olimpiyat Oyunları adaylığının, Türkiye’nin spor kapasitesinin sergilenmesi ve deneyimli bir işgücü yetiştirilmesi amacıyla 2010-2013 yılları arasında birçok spor etkinliğine ev sahipliği yapılmasını sonucunu doğurduğu söylenebilir. 2010-2013 yılları arasında Türkiye, aralarında Avrupa Gençlik Olimpiyatları, Dünya Güreş Şampiyonası, Kış Üniversiteler Arası Oyunları, Avrupa Halter Şampiyonası ve Akdeniz Oyunları gibi 27 üst düzey spor etkinliğine ev sahipliği yapmıştır. Bu etkinlikler işgücünün deneyim kazanmasına, yeni istihdam alanları oluşmasına, spora yönelik algının değişmesine, kendi seyircisi önünde yarışan Türk atletlerin önemli başarılar elde etmesine olanak sunmuştur. Tüm bu faydaların yanı sıra ulusal federasyonlar uluslararası federasyonlarla yakın ilişkiler kurabilmiştir. Bu sayede ülkenin spor potansiyeli sergilenmiş ve artırılmıştır. Diaey ve ark. (2011), başarısızlıkla sonuçlanan Olimpiyat Oyunları adaylıkları esnasında uluslararası federasyonlarla kurulan ilişkilerin münferit spor etkinliklerine ev sahipliği fırsatları yaratmak için yararlı olduğuna dair önemli kanıtlara erişmiştir. Ülkemizde bu bağlamda ortaya çıkan durumlar, görüşülen bir üst düzey yetkili tarafından şu şekilde aktarılmıştır:

“Türkiye giderek daha fazla uluslararası organizasyon alabildi, özellikle de İstanbul’da. Aldıkça da onlara uygun tesisler yapıldı. Adaylık hiç mevzu bahis olmamış olsaydı, devletin spor tesislerine yaptığı yatırımlardaki artan eğri bugün ortaya çıkmazdı” (Görüşme 6, 2017).

Bir diğer üst düzey yetkili ise süreci aşağıdaki şekilde değerlendirmiştir:

“Adaylık, başka spor etkinliklerine ev sahipliği yapma bağlamında spor tesisi yönünden ne kadar hazır olduğunuzu göstermesi açısından bir katkı sağlamıştır” (Görüşme 8, 2017).

Spor etkinliklerine ev sahipliği yapmaya yönelik ilgi Olimpiyat Oyunları adaylığının olumsuz şekilde sonuçlanması sonrasında da devam etmiş, kısa süreli etki bir mirasa

dönüşmüştür. Özel şirketlerin konuya yönelik ilgisinin artması bazı şirketlerinin kendi tesislerini inşa etmeleri ve uluslararası spor etkinlikleri organize etmeleri sonucunu doğurmuştur. Olimpiyat Oyunları adaylığı kamuoyunun, sivil toplum kuruluşlarının ve özel sektörün ilgisini belli bir dönem için spor etkinliklerine çekmiştir. Türkiye'nin sahip olduğu genç nüfus potansiyeli dikkate alındığında bu konunun toplumda spor kültürünün yaygınlaştırılması, spor ekonomisinin büyümesi ve sporun gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ticari açıdan karlı bir iş alanına dönüşmesi için olumlu etkiler yaratmış olduğu söylenebilir.

Ülke İçinde ve Dışında Artan İtibar

Olimpiyat Oyunları, yerel bir etkinliğin küresel nitelik kazanmasının en uç örneğidir (Nauright, 2004). Başka bir deyişle, tek bir muhitte gerçekleşen bir etkinliğin küresel bazda bu denli bir etkiye sahip olduğu başka bir örnek yoktur. Bu etkinliğe aday olan şehirler küresel şehir olma mertebesine erişebilmek adına önemli bir adım atmış sayılırlar (Short, 2008). İstanbul'un Olimpiyat Oyunları adaylığının, gündeme geldiği ilk günden bu yana İstanbul'un küresel farkındalığını olumlu yönde etkilediğini söylemek mümkün olabilir. Özellikle küresel tanıtım kampanyalarının yapıldığı, tanıtım ve pazarlama faaliyetleri için dünyanın önde gelen danışmanlarından destek alındığı son adaylıkta bu olumlu etki daha belirgindir. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde bu konu defalarca dile getirilmiştir:

“Bu adaylık Türkiye'nin küresel saygınlığına son derece olumlu etki yaptı. Normalde yapmayacağın şekilde bir ülke tanıtımı yapıyorsun ve yarıştığın ülkeler dünyanın en prestijli ülkeleri. Bu şehirlerle bir platformda daha aynı havuzda bulunarak bunun farkında olmayanlara bunu anlatıyorsunuz” (Görüşme 4, 2017).

“Kamuoyu etkisi açısından baktığında bence olumlu etkisi oldu, özellikle İstanbul'la ilgili çıkan pek çok olumlu makalenin, bizim uluslararası kuruluşların olduğu genel kurullarda, toplantılarda yaptığımız sunumların, videoların kesinlikle Türkiye'nin imajına olumlu etkisi oldu” (Görüşme 5, 2017).

Bu etkinin ortaya çıkarılabilmesi için belli bir bedelin ödendiği aşikardır. Ancak elde edilen faydalar elde edilen maliyetlerle kıyaslandığında çıktılarının oldukça olumlu olduğunu söylemek mümkündür. Ödenen bedelle adaylığın söz konusu olduğu dönemlerde İstanbul'un spor özelindeki belli bir platformda ben de varım demesi için, terör, patlama gibi olumsuz vakalarla değil de daha yapıcı, pozitif unsurlarla birlikte adının anılmaya başlanması olumlu gelişmelerdir.

İş Gücünün Gelişimi

Araştırma kapsamında tespit edilen olumlu çıktılardan biri, adaylık komitesinde yer alan iş gücünün adaylık sürecinde edindikleri bilgi ve deneyim sayesinde profesyonel anlamda gelişim sağlamasıdır. Özellikle son adaylık nezdinde çok belirgin olan bu çıktıya göre adaylığın bıraktığı en önemli miraslardan biri yetkin insan kaynağının yetişmesidir. Bu insan kaynağının önemli bir kısmı spor sektöründe kalıp, spor için çalışmaya devam

etmektedir. Bu insan kaynağı, adaylık içinde geçirdiği süreçte şehri, yönetmelikleri, yapıyı bilen nitelikli iş gücüne dönüşmüştür. Bu olumlu miras görüşmelerde aşağıdaki şekilde dile getirilmiştir:

“Belki adaylık için harcanan para ki küçümsenmeyecek bir paradır, bakış açısına göre olumsuzluk gibi görülebilir. Ama sonuçta bir tane kazananın olduğu bir süreç bu. Adaylık süreci içinde deneyim kazanan, yetişen bir kadro olmuştur ki o kadronun en az yarısı şu anda sektörün içinde” (Görüşme 6, 2017)

Profesyonel Şebekeler Oluşturma

Türk spor endüstrinde yer alan kişilerin uluslararası spor endüstrisinde saygınlık edinmeleri ve önemli idari pozisyonlar edinmeleri birçok açıdan Türk sporuna katkı sağlayabilir. Olimpiyat Oyunları adaylıkları, Türk yetkililere dünyadaki değişik fikir önderleriyle, değişik spor adamlarıyla, federasyon yetkilileriyle tanışma fırsatı sunuştur. Bu süreçte bilgi alışverişi gerçekleşmiştir. Üst düzeyde gerçekleşen bu temaslar, Türk spor adamlarının uluslararası spor arenasında saygın görevler alabilmelerine katkı sağlamıştır. Adaylık sürecinde yer alan ve sonrasında saygın pozisyonlar edinen Türk spor adamlarından bazıları aşağıda listelenmiştir:

- Uğur Erdener (TMOK Başkanı) – Uluslararası Olimpiyat Komitesi Asbaşkanı,
- Hasan Arat (2020 Adaylık Komitesi Başkanı) – Avrupa Olimpiyat Komitesi Yönetim Kurulu Üyesi, Uluslararası Olimpiyat Komitesi Pazarlama Komisyonu, Olimpik Adaylık Prosedürü Çalışma Grubu Üyesi.
- Neşe Gündoğan (TMOK Genel Sekreteri) – Dünya Olimpiyat Komiteleri Birliği Yönetim Kurulu Üyesi, Uluslararası Olimpiyat Komitesi Kadın ve Spor Komisyonu Üyesi, Lozan 2020 Kış Gençlik Olimpiyat Oyunları Koordinasyon Komisyonu Üyesi,
- Nihat Usta (TMOK Başkan Yardımcısı) İslami Dayanışma Oyunları Federasyonu Başkan Yardımcısı.
-

Türk sporunu üst düzeyde temsil eden bu isimlerin bu saygın görevlere yalnızca Olimpiyat adaylığı esnasında sağlamış oldukları ilişkiler kapsamında gelmiş olduklarını söylemek yanlış olacaktır. Ancak adaylığın profesyonel şebekeler oluşturmak için-önemli fırsatlar sunduğu söylenebilir.

Kurumlar Arası Etkileşim ve Bilgi Paylaşımı

Olimpiyat Oyunları adaylığı bir şehri bütünüyle ilgilendiren bir meseledir. Başka bir deyişle, adaylık sürecinde o şehirde emniyet ve güvenlik, ulaşım, konaklama, teknoloji ve enerji, çevre ve meteoroloji, spor tesisleri ve sağlık alanlarında yetki sahibi olan tüm kişi, kurum ve kuruluşların iş birliği yapması gerekmektedir. Bu iş birliği 2020 adaylığında büyük ölçüde gerçekleşmiştir. Görüşmelerde bu konu aşağıdaki şekilde dile getirilmiştir:

“Emniyet ve emniyete bağlı, jandarma, itfaiye, sahil güvenlik, AFAD... İlk kez İstanbul’un risk haritasını çıkardık. Her bölge için yangın, terör,

hırsızlık gibi risklerin haritasını çıkardık. Afet Koordinasyon Merkezi gibi iş birliği yaptığımız bazı birimler valilik nezdinde önem kazandılar. İBB’de spora tahsis edilmiş alanların belirlenmesi ve uygulanmasına yönelik raporları birleştirdik, mevzuatı analiz ettik.” (Görüşme 3, 2017).

Bu iş birliği birçok kurum açısından ilave bir iş yükü oluştursa da kurum çalışanları için önemli bir eğitim niteliği taşımaktadır. O dönemde kurulan iş birliklerinden bazıları uzun vadeli birlikteliklere dönüşmüştür. Ulaşım konusunda uzman olan bir Yunan firma ile İBB arasında bir hizmet alımı gerçekleşmiş, danışman firma İstanbul’un ulaşımını geliştirmek için belediye ile çalışmaya devam etmiştir. Bu süreçte birçok kurumun spora yönelik bakış açısı değişmiş, sporun potansiyelinin kısmen farkına varılması sağlanmıştır. Devletin farklı birimlerinin kaynaşması, tanışması, ortak bir projede çalışması oldukça önemli bir kazanım olarak görülmektedir.

Doping Kontrol Mekanizmasının Oluşturulması

Türkiye, anti-doping politikaları ve kontrol mekanizmaları açısından sorunlu ve birçok kez cezai yaptırıma çarptırılmış ülkelerden birisidir. 2020 adaylığı bu durumun kökten değişmesine neden olmuştur. İstanbul’un resmen aday şehir statüsüne geçmesinin öncesinde IOC ve Dünya Anti-doping Komitesi’nin dopinge mücadele konusundaki tavrı çok net olmuştur. Bu tavrın sonucunda TMOK’un altında bir komisyon oluşturulmuştur. Sekiz ay gibi oldukça kısa bir sürede ilgili talimatlar hazırlanmış ve Dünya Anti-doping Komitesinin de desteğiyle “Türkiye Doping Mücadele Komisyonu” kurulmuştur. Bu komisyon 2011 yılından bu yana Türkiye’de dopinge mücadele ve kontrol süreçlerini etkin biçimde devam ettirmektedir.

Halkın Hayal Kırıklığı

İstanbul’un 5 kez olumsuz sonuçlanan Olimpiyat Oyunları adaylığının yarattığı belirgin miraslardan biri halk nezdinde ortaya çıkan olumsuz algıdır. Kaybedilen adaylıklar toplumda, biz Olimpiyatlara ev sahipliği yapamayız duygusunu arttırmıştır. Bu durumu IOC’ye ve karar mekanizmasına duyulan güvenin azalmasına neden olmuştur. Uluslararası kapsamda da benzer bir durum ortaya çıkmış, Türkiye kanunun varlığından ötürü Olimpiyat Oyunları’na sürekli aday olan ancak kaybeden bir ülke pozisyonuna düşmüştür. Görüşmelerde bu konuya aşağıdaki şekilde değinilmiştir:

“Zannediyorum kamuoyu bu konuyu tıpkı Avrupa Birliği gibi algıladı veya ‘Batı müttefiklerimiz bizi niye severler niye sevmezler?’, ‘Niye düşmandırlar?’, ‘Müslüman olduğumuz için mi biz bir ayrımcılığa uğruyoruz?’ gibi aslında uzaktan yakından olimpizmle alakası olmayan yargılarla sorgulamaya başladı” (Görüşme 7, 2017).

TARTIŞMA VE SONUÇ

İstanbul’un Olimpiyat Oyunları’na ev sahipliği yapma hayali yaklaşık 25 yıl önce başlamıştır. Bu hayalin ortaya çıkışı bir devlet politikasından ziyade idealist ve özverili spor adamlarının münferit girişimleri neticesinde olmuştur. Adaylık, zaman içinde toplumun farklı kesimleri, farklı nitelikteki kurum ve kuruluşlarca benimsenmiş, son

adaylık sürecinde ise artık bir devlet meselesi haline gelmiştir. İlk adaylıktan son adaylığa kadar geçen 25 yıllık süreçte yalnızca Olimpiyat Oyunları kriterlerinin değil, aynı zamanda tüm spor dünyasının değiştiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

İstanbul, 1993 yılından 2013 yılına kadar, 2016 yılı adaylığı dışında, beş kez Yaz Olimpiyat Oyunları'na ev sahipliği yapmak amacıyla aday olmuştur. Bu adaylıkların üçünde aday adaylığı statüsünde resmen aday statüsüne geçilmiştir, diğer ikisinde ise aday adayı olarak değerlendirme dışında kalınmıştır. Bu araştırma kapsamında elde edilen bilgiler ışığında İstanbul'un son adaylığının ilk dört adaylığından birçok açıdan farklılaştığı tespit edilmiştir. Son adaylık da tüm sahiplenme ve profesyonel yaklaşımlara rağmen olumsuz neticelenmiştir. Bununla birlikte, araştırmadan elde edilen bulgular, İstanbul'un başarısız adaylıklarının birçok açıdan olumlu çıktılar oluşturabildiğini ortaya koymuştur. Kentsel altyapının geliştirilmesi, kurumlar arası iş birliği, uluslararası spor etkinlikleri için artan ev sahipliği kapasitesi, deneyimli ve eğitilmiş insan kaynağı yaratılması, ulusal ve uluslararası kapsamda artan bilinirlik ve itibar kazanılması belirgin çıktılardan bazılarıdır. Bu sonuçlar Lauermann (2014) ve Masterman'ın (2008) bulgularıyla örtüşmektedir.

Olimpiyat Oyunları adaylığı spor kültürünün yaygınlaştırılması ve kentsel altyapının gelişmesi sürecinde hızlandırıcı bir etkiye sahip olabilir, çocukların ve gençlerin eğitilmesi için bir araç olarak kullanılabilir. Ancak tüm bu olumlu çıktılara erişilmesi, uzun vadeli planlama ve stratejiler gerektirmektedir. İstanbul'un Olimpiyat Oyunları adaylıkları sürecinde taahhüt edilen girişimlerden vazgeçilmese ve süreklilik sağlanmış olsa adaylığın mirasının çok daha geniş bir alana yayılabileceği sonucuna varılmıştır. Sürekli olarak mağlup olma durumu özellikle halk nezdinde olumsuz bir algı yaratmıştır. Spor özelindeki projelerin bir kısmı sonuca ulaştırılmadığı için geriye Atatürk Olimpiyat Stadı gibi verimliliği tartışmaya açık bazı tesisler kalmıştır. Öte yandan Sinan Erdem Spor Salonu gibi verimli örnekler de bulunmaktadır. Zimbalist (2015) tarafından açıklandığı üzere, devasa spor etkinliklerine ev sahipliği yapılması oldukça büyük boyutta spor alanlarının inşasını gerektirir. Zimbalist bu tesisleri “beyaz filler” şeklinde ifade etmiştir. Oldukça nadir olan “beyaz filler”, eski Güneydoğu Asya monarşilerinde kutsal sayılmaktadır. Kral bir tanesini hediye olarak verirse, hediye edilen kişi için bu büyük bir onurdur. Bununla birlikte, hediye, onu alan kişiye çok büyük bir yük teşkil etmektedir; çünkü uzun süre boyunca filin beslenmesi ve bakımının yapılması gerekir. Bu yüzden daha ilk adımda tesisleşme boyutunda doğru bir öngörüyle yola çıkılmalıdır.

Sonuç olarak, İstanbul'un Olimpiyat Oyunları adaylıklarının birçok çıktısı bulunmaktadır. Preuss'un da belirttiği üzere (2015) bu çıktılardan bir etki olarak kalmayıp, miras statüsüne geçebilmesi için adaylık sürecinde yapılan planlara sadık kalınması, adaylık sonrasında önceki planların hayata geçirilmesinin gerekliliği görülmüştür. IOC'nin adaylık sonrasında bu planların gerçekleştirip gerçekleştirilmediğini takip etmesi, aday şehirlerin planlarına sadık kalmaları üzerinde olumlu bir etki yaratabileceği düşünülmektedir. Adaylık sürecinde sahip olunan potansiyelin, olumlu bir mirasa dönüşmesi için halka, gençlere, çocuklara dokunan, toplumda farkındalık yaratan, projelere odaklanması gerekmektedir. İstanbul'un son adaylığında olduğu gibi sinerji yaratılıp toplumun farklı kesimleri sahiplenilmeli, farklı nitelikteki kurum ve kuruluşlar sürecin paydaşları haline getirilmelidir. Kişiler, kurumlar ve kuruluşlar arasında yaratılan

etkileşim bireylere bağlı olmamalı, sürekliliğin sağlanabilmesi için uygun iletişim platformları geliştirilmeli ve koordine edilmelidir.

KAYNAKLAR

1. Abebe N, Bolton MT, Pavelka M, Pierstorff M (2014): *Bidding for Development: How the Olympic Bid Process Can Accelerate Transportation Development*. Springer Science+Business, Media New York.
2. Alberts, HC (2009): Berlin's Failed Bid to Host the 2000 Summer Olympic Games: Urban Development and the Improvement of Sports Facilities. *International Journal of Urban and Regional Research*, 33, 502–516.
3. Andranovich G, Burbank MJ, Heying CH (2001): Olympic cities: Lessons learned from mega-event politics. *Journal of urban affairs*, 23(2), 113-131.
4. BBC (2016): Rome 2024 Olympic bid collapses in acrimony <http://www.bbc.com/news/world-europe-37432928>. (14 Aralık 2017)
5. Bilsel C, Zelef H (2011): Mega Events in Istanbul from Henri Prost's master plan of 1937 to the twenty-first-century Olympic bids. *Planning Perspectives*, 26(4), 621-634.
6. CNNTurk.com (2015): İşte Türkiye'de bugüne kadar kurulan koalisyon hükümetleri. <https://www.cnntrk.com/turkiye/iste-turkiyede-bugune-kadar-kurulan-koalisyon-hukumetleri?page=9>. (12 Haziran 2017)
7. Diaey T, Jerome J, Tjusevs P, Zamboni G. (2011): Bidding: how can you win even if you lose?: Identifying the legacies of lost bids to host a sports mega event. *FIFA master book*. 57-69.
8. Girginov, V., Hills, L (2008): A Sustainable Sports Legacy: Creating a Link between the London Olympics and Sports Participation. *The International Journal of the History of Sport*, 25:14, 2091-2116.
9. Homma, K, Masumoto N (2013): A Theoretical Approach for the Olympic Legacy Study Focusing on Sustainable Sport Legacy. *The International Journal of the History of Sport*, 30:12, 1455-1471.
10. International Olympic Committee (2008): 2016 Candidature Procedure and Questionnaire. <https://stillmed.olympic.org/media/Document%20Library/OlympicOrg/Documents/Host-City-Elections/XXXI-Olympiad-2016/Candidature-Procedure-and-Questionnaire-for-the-Games-of-the-XXXI-Olympiad-in-2016.pdf>. (10 Aralık 2017)
11. Kim, Y (2004): Seoul: Complementing Economic Success with Games. 59-81. In: J Gugler (Ed), *World Cities Beyond the West: Globalization, Development and Inequality*, Cambridge University Press, Cambridge.
12. Latouche, D (2007): Montreal 1976. 1896-2012. In: J Gold and M Gold (Eds.), *Olympic cities: City agendas, planning, and the world's games*. Routledge, London.
13. Lauermaun, J (2014): *Legacy after the bid?*. IOC Olympic Studies Centre.
14. Masterman, G (2008): *Losing Bids Winning legacies: an examination of the need to plan for Olympic Legacies prior to bidding*. International Symposium for Olympic Research, International Centre for Olympic Studies.
15. Miles MB, Huberman AM, Saldana J (2013): *Qualitative data analysis*. Sage Publications, USA.
16. Nauright, J (2004): Global Games: Culture, Political Economy and Sport in the Globalised World of the 21st Century. *Third World Quarterly*, 25-7, 1325–1336.
17. Oliver, R (2011): Toronto's Olympic Aspirations: A Bid for the Waterfront. *Urban Geography*, 32(6), 767-787.
18. Pound, D (2004): *Inside the Olympics: A behind-the-scenes look at the politics, the scandals, and the glory of the games*. John Wiley and Sons, Toronto.
19. Preuss, H (2007): The Conceptualisation and Measurement of Mega Sport Event Legacies. *Journal of Sport & Tourism*, 12:3-4, 207-228.
20. Preuss, H. (2015): A framework for identifying the legacies of a mega sport event, *Leisure Studies*, 34:6, 643-664.
21. Searle, G (2002): Uncertain legacy: Sydney's Olympic stadiums. *European Planning Studies*, 10.7, 845–60.
22. Short, JR (2008): Globalization, Cities, and the Summer Olympics. *City*, 12-3, 322–340.
23. Solberg, HA, Preuss, H (2006): Major sport events and long-term tourism impacts. *Journal of Sport Management*, 21(2), 215–236.

24. Tolzmann, MC (2014): Global localities: Olympic bidding as a case study in globalization. *Sport in Society*, 17, 593-608.
25. Tomlinson A (2014): Olympic legacies: recurrent rhetoric and harsh realities. *Contemporary Social Science*, 9:2, 137-158.
26. Torres CR (2012): On the Merit of the Legacy of Failed Olympic Bid. IOC Olympic Studies Centre.
27. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık (2016): Geçmiş Hükümetler. https://www.basbakanlik.gov.tr/Forms/_Global/_Government/pg_CabinetHistory.aspx. (20 Aralık 2017)
28. Waitt, G (2003): Social Impacts of the Sydney Olympics. *Annals of Tourism Research*, 30-1, 194-215.
29. Weed, M, Coren, E, Fiore, J, Wellard, I, Chatziefstathiou, D, Mansfield, L, Dowse, S (2015): The Olympic Games and raising sport participation: a systematic review of evidence and an interrogation of policy for a demonstration effect. *European Sport Management Quarterly*, 15:2, 195-226.
30. Xing, X, Church, AG, O'Reilly N, Pegoraro A, Nadeau J, Schweinbenz A, Heslop L, Se'guin B (2008): Olympic Games Host and Bid City Marketing: Exploring Issue Management in the Relationships Among Event Stakeholder Groups. *International Journal of Sports Marketing & Sponsorship*, 9-4, 321- 35.
31. Yıldırım A, Şimşek H (2008): Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Sözkese Matbaacılık, Ankara.
32. Yin, RK (2013): Case study research: Design and methods. Sage publications, USA.
33. Zimbalist, A (2015): Circus Maximus: The Economic Gamble Behind Hosting the Olympics and the World Cup. The Brookings Institution, Washington D.C.